

**Түркістан облысының
қоғамдық денсаулық
басқармасының басшысы
М.Пашимовқа**

**Облыстық балаларды
оңалту орталығының
2021-2022 жылдардың 9-айлық
салыстырмалы жұмыс есебі.**

Шымкент – 2022 ж

1. Медициналық ұйымның желінісі (структурасы)

- Оңтүстік Қазақстан Облыстық Денсаулық сақтау басқармасының 26 желтоқсан 2017 жылғы № 1018 н/қ бұйрығы бойынша Облыстық балалар оңалту орталығы 100 төсек орын жүйке жүйесі органикалық зақымдалған науқас балаларға арналған орталық болып қайта бейімделді.
- Ғимарат бейімделінген, желісі: қабылдау бөлімі, 7 сауықтыру топтары, физиемдеу бөлімі, емдік дене шынықтыру залы, уқалау бөлмесі, ән-күй залы, сенсор бөлме және психологиялық коррекция бөлмесі, тұз шахтасы, оқшаулау бөлмесі, залалсыздандыру бөлмесі, асхана, бассейн, әкімшілік-шаруашылық бөлімі.
- Қолданылатын емдік әдістер: емдік дене шынықтыру (жеке, топтық, таңғы жаттығу, механотерапия, гидрокинезотерапия), физиемдеу (электрлік емдеу, магниттік емдеу), емдік уқалау, психологиялық оңалту (жеке, топтық, аутотренинг), ән-күй терапия, дәрі-дәрмекпен емдеу, галотерапия (соляная шахта)
- Орталықтың оңалтудағы мақсаттары: науқастың зақымданған ағзалырының қызметін мүмкіндігінше қалпына келтіру; Асқынулардың алдын алу; Науқасты қоршаған ортаға, қоғамға бейімдеу (Интеграция)
- Орталықтың сайты бар, оған жаңалықтар енгізіліп отырылады. Сайт адрес: oboo.kz; электронды адрес gdrz@mail.ru.

Облыстық балалар оңалту орталығында емделуші балаларға екі бағытта ем – шаралар жүргізіледі

I. Медициналық оңалту бөлімі:

- 1) Кинезотерапия (жеке, топтық жаттығулар, механотерапия –Локостейшн, вертикализатор, тренажер, тасбақа, артромат, жасанды иппотерапия, гидрокинезотерапия);
- 2) Физиемдеу (уқалау, электро- жарық, жылу, тұзды аэрозольмен емдеу);
- 3) Дәрі – дәрмекпен емдеу (патогенетикалық, симптоматикалық-мидокалм таблеткасы);
- 4) Диспорт (А-түріндегі ботулиникалық токсин – гемаглютинин);
- 5) Диетотерапия

II. Педагогикалық - әлеуметтік оңалту бөлімі :

- 1) Эрготерапевт;
- 2) Монтессори педагог
- 3) Логопед – дефектолог;
- 4) Психолог;
- 5) Әлеуметтік педагог;
- 6) Ән – күй сабағы;

2. Кадрлық ресурстар, білім деңгейі

Кадрлық ресурстар, біліктілігін арттыру және қайта даярлау

2021-2022 ж.ж. 9 айда

2022 жыл 9 айда: Орталықта штаттық кесте бойынша 134,0 ставка қаралған, оның ішінде: дәрігерлер – 15,5; Орта буын медицина қызметкерлері – 44,75; кіші буын медицина қызметкерлері – 21; басқа медициналық емес қызметкерлер – 51,75

	Бекітілген штат саны		Жеке тұлға		Санаты барлар		Оның ішінде					
	2021ж 9 ай	2022ж 9 ай	2021ж 9 ай	2022ж 9 ай	2021ж 9 ай	2022ж 9 ай	жоғары		I		II	
							2021ж 9 ай	2022ж 9 ай	2021ж 9 ай	2022ж 9 ай	2021ж 9 ай	2022ж 9 ай
Барлығы	134	134	110	111	36	34	20	16	10	10	9	8
Оның ішінде дәрігерлер	15,5	15,5	12	10	7	5	5	4	1	1	1	-
Орта буын медицина қызметкерлері	44,75	44,75	35	37	20	20	15	12	6	6	2	2
Кіші буын медицина қызметкерлері	21,0	21,0	20	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Педагогтар	21,5	21,5	18	19	9	9	-	-	3	3	6	6
Өзгелер	31,25	31,25	24	25	-	-	-	-	-	-	-	-

3. Материалдық – техникалық база, тиімді пайдалануы

№	Медициналық техника атауы	Өндіруші	Моделі	Сатып алынған суммасы	Шығарылған күні	Эксплуатацияға берілген күні
Физиотерапевтические аппаратуры						
1	Аппарат УВЧ	Ресей	ТУ-9444-002-568121-93-2002	339800,00	31.12.2012ж	31.12.2012ж
2	Прибор BTL комбинир физиотерапии	BTL INDUSTRIES Великобритания	BTL-5000	1489800,00	31.12.2012ж	31.12.2012ж
3	Ингалятор компрессионный	Ресей	NE-C28-E	95000,00	31.12.2012ж	31.12.2012ж
4	Солевая камера в комплекте	Ресей	ТУ-9444-006-31058298-97	3930000,00	01.07.2013ж	01.07.2013ж
5	Парафиноногреватель Каскат	Ресей	9452-001-399153072011	210000,00	01.10.2013ж	01.10.2013ж
6	Аппарат УВЧ-60 Мед ТЕКО	Ресей	Пиюш.56812193.002ПС	359950,00	22.06.2017ж	22.06.2017ж
7	Аппарат УВЧ-60 Мед ТЕКО	Ресей	Пиюш.56812193.002ПС	359950,00	22.06.2017ж	22.06.2017ж
8	Облучатель стационарный ультрафиолетовый УГН-1 «тибус-кварц»	Украина	УГН-01	109500,00	01.06.2014ж	01.06.2014ж
9	Аппарат УВЧ-60 Мед ТЕКО	Ресей	Пиюш.56812193.002ПС	359950,00	22.06.2017ж	22.06.2017ж
10	Облуч. Ультрафиолетовый стационарный для верхних дыхательных путей ОУФну-ЭМА-Е-2017г	Ресей	ТУ-9444-004-46655261-2003	224000600	14.11.2017ж	14.11.2017ж
11	Гальванизатор ПОТОК-1	Ресей	ТУ-9444-005-46655261-2001	300000,00	14.11.2017ж	14.11.2017ж
12	Аппарат для получения кислородной пены «Здоровье»	Қазақстан	БВКИ 011.000.000	115000,00	08.12.2017ж	08.12.2017ж

Емдік дене шынықтыру бөлмесінің жабдыкталуы

1	Комплекс реабилитационный для локомоторной терапии (имитация ходьбы) LOKOSTATION с принадлежностями	Чеш Республикасы	LokoHelp.LH400м	73616000,00	11.12.2017ж	11.12.2017ж
2	Арттрамот К-1	Германия	D-79100	2245000,0	13.09.2013ж	26.03.2018ж
3	Арттрамот Е-2	Германия	D-79100	3227000,0	03.09.2013ж	26.03.2018ж
4	Мотомед-тренажер Thera-trainer tigo	Германия				
5	БОС – система PABLO-1	Австрия				
6	Шведская стена- №2	Ресей				
7	Вертикализаторы-1	Қазақстан				
8	Модуль Баланс платформа №2	Ресей				
9	Модульный набор Полоса препятствий	Қазақстан				
10	Модуль Качеля-1	Ресей				
11	Параллельные перила с подвесами- №2	Ресей				
12	Колесо трансформер -№2	Ресей				
13	Тренажер Веселая прогулка-1	Ресей				
14	Велотренажер-1	Ресей				
15	Лестница для пальцев -№2	Ресей				
16	Тренажер Степ-1	Ресей				
17	Силовой тренажер -№2	Ресей				
17	Беговая дорожка-№2	Ресей				
18	Брусья для ходьбы-1	Қазақстан				
	Дезкамера ВФЭВФЭ-2/	Ресей	ВФЭ-2/09 СЗМО	1450000,00	14.11.2017ж	14.11.2017ж
21	Детский механический гребной тренажер	Ресей				
22	Модульный набор Мостики	Қазақстан				

5.Басымды бағыттар бойынша атқарылған жұмыстар

5.1. 2021-2022ж – 9 -айлық есебі

Орталыққа қабылданған балалар саны:

№	Аудандар мен қалалар	2021 жыл 9-айда			2022 жыл 9- айда		
		Бөлінген орын	Келген	Орындалу пайызы	Бөлінген орын	Келген	Орындалу пайызы
1.	Арыс	65	35	53,8%	70	48	68,5%
2.	Бәйдібек	39	8	20,5%	39	12	30,7%
3.	Ордабасы	91	76	83,5%	101	102	100%
4.	Отырар	52	22	42,3%	52	20	38,4%
5.	Қазығұрт	91	131	143,9%	116	112	96,5%
6.	Төлеби Коксайек	78	36	46,1%	78	56	71,8%
7.	Мақтарал А.А (Мырзакент,Атакент)	104	13	12,5%	104	11	10,5%
8	Жетысай А.А (Жетысай,Асық-Ата)	104	169	162,5%	174	185	106%
9	Сайрам А.А	78	84	107,7%	103	92	89%
10	Қарабұлақ А	52	17	32,7%	52	18	34,6%
11	Сарыағаш А.А	104	61	58,6%	104	75	72,1%
12	Келес «Абай»	78	48	61,5%	83	78	93,9%
13	Созақ	52	22	42,3%	52	15	28,8%
14	Түлкібас	78	30	38,4%	78	34	43,6%
15	Шардара	78	49	62,8%	78	29	37,1%
16	Кентау	26	9	34,6%	26	2	7,6%
17	Түркістан	130	14	10,7%	130	10	7,6%
	Түркістан облысы бойынша	1300	824			899	
18	Шымкент қаласы	-	552			551	
	Барлығы	1300	1376	105,8%	1440	1450	100,7%

2022 жылды 2021 жылмен салыстырып қарағанда бала санының артуының себебі бір күндік (тариф) бағаның көлемі 789 теңгеге ғана артқан, жыл соңына дейін қаржыны жеткізу мақсатында, Қоғамдық денсаулық басқарамасына қызметтік хат жазылып 2022 жылдың мамыр айынан бастап қосымша 20 төсек орын қосылды.

5.2 2021-2022 ж.ж. 9-айында ем қабылдаған балалардың есебі:

№	Атауы	2021 жыл 9-айда	2022 жыл 9-айда
1	Барлығы	1376-100%	1450-100%
2	Түркістан облысы бойынша	822-59,7%	899-62%
3	Шымкент қаласы бойынша	554-40,3%	551-38%
4	Мүгедек балалар саны	623-45,3%	722-49,8%
5	Тұрмысы төмен жанұя балалары	68-4,9%	73-5%
6	Жетім балалар	8-0,6%	7-0,5%
7	3-7 жастағы балалар	364-26,4%	443-30,5%
8	8-14 жастағы балалар	855-62,1%	828-57,1%
9	15-17 жастағы балалар	157-11,4%	179-12,3%

5.3 Нозология бойынша:

№	Диагнозы	2021 жыл 9-айда	2022 жыл 9-айда
1	Церебральды параличі	416-30,2%	460-31,7%
2	Бас миы жарақатының зардаптары	665-48,3%	682-47%
3	Натальды жарақат зардаптары	49-3,6%	33-2,3%
4	Нейроинфекцияның зардаптары	185-13,4%	208-14,3%
5	Даун ауруы	34-2,5%	25-1,7%
6	Бас-ми қан айналымының жедел бұзылыстарының зардаптары	5-0,4%	4-0,3%
7	Жүйке жүйесінің туа біткен ақаулары	10-0,7%	15-1,1%
9	Жеке нервтер мен нерв орамасының зақымдануы	12-0,9%	23-1,6%
10	Барлығы	1376-100%	1450-100%

5.4. Нозология бойынша

ЦП – түрлері:

Диагнозы		2021 жыл 9-айда	2022 жыл 9-айда
Церебральды параличі, оның ішінде		416-100%	460-100%
1	Екі жақты гемиплегия	39-9,4%	42-9,1%
2	Спастикалық диплегия	57-13,7%	97-21,2%
3	Спастикалық гемипарез оң жақты	82-19,7%	83-18%
4	Сол жақты	64-15,4%	63-13,7%
5	Гиперкинетикалық түрі	79-19%	83-18%
6	Атония- астатикалық түрі	95-22,8%	92-20%

5.5 2021-2022 ж.ж 9-айында төсек күн жоспарының орындалуы:

		2021ж 9- айда	2022 ж 9- айда
1	Ем алып шыққан ауру балалар саны	1376	1450
2	Жоспар бойынша төсек күн	23400	25920
3	Орындалған төсек күн	24506	25933
4	Аурудың жатқан орташа төсек күні	17,8	17,9

5.6 Төсек күні мен тамақтың бағасы:

		2021 жыл 9-айда	2022 жыл 9- айда
1	1 төсек күннің бағасы	10519,17	11308,55
2	1 күндік тамақтың орташа бағасы	958,3тг	1065,5тг
3	1 күндік дәрі – дәрмектің бағасы	471тг	399,1тг

6.Емдеу – оңалту шаралары:

Диспорт– А түріндегі ботулиникалық токсин туралы есеп:

№	жылдары	Бала саны	Флакон
1	2021 жыл 9- айда	123	115
2	2022 жыл 9- айда	133	116

Диспорт:Тіркеу куәлігінің иесі: Ипсен Фарма, Франция. Өндіруші: Ипсен Биофарм Лтд, Великобритания.

Бұлшық ет ішіне және тер астына еңгізу үшін ерітінді әзірлеуге арналған лиофилизат, 500ед (бірлік)

Құрамы Белсенді зат – А түріндегі ботулиникалық токсин-гемагглютинин жиынтығы; қосымша заттар: адам альбумині, лактоза.

Фармакодинамикасы Әсер ететін зат Clostridium botulinum А түрінің уыты болып табылады, ол жүйке- бұлшық ет қосылыстарында ацетилхолиннің босап шығуын бөгейді, бұл препаратты еңгізген жерде бұлшық еттің түйілуін кетіреді. Әсері 2-байға созылады, бұл реиннервация процесіне байланысты.

Дозасы: 20-30 ЕД / кг салмағына қарай есептелініп егіледі.

7. Физиемдеу.

Электрмен, жылумен емдеу :

№	Процедура ның аты	Қалыпты өлшем бірлігі	2021 жыл 9 айда			2022 жыл 9 айда		
			Ем қабылдағанда р саны	Процедура саны	Бірлік саны	Ем қабылдағанда р саны	Процедура саны	Бірлік саны
1	Электрофорез	2 ед	1049	7330	14660	901	6302	12604
2	Парафин	2.5уд	810	5954	14885	661	4412	11075,5
3	УВЧ	1,5 ед	8	42	63	4	22	33
4	УФО	1,5 ед	362	3180	4770	237	2395	3608,5
5	УЗТ	5,0	2	14	70	-	-	-
6	Барлығы		2231	16520	34448	1803	13095	27318

Уқалау

Уқалау түрлері	нормасы	2021 жыл 9-айда			2022 жыл 9-айда		
		Ем қабылда ғандар саны	Процедура саны	Бірлік саны	Ем қабылда ғандар саны	Процедура саны	Бірлік саны
Уқалау – басына желкесіне арқасына	3,0	421	2245	6735	814	5719	77157

Тұзды аэрозольмен емдеу бөлмесінің есебі

	Ем қабылдаған балалар саны	Емнің саны
2021ж 9-айда	1022	6864
2022ж 9-айда	1436	10048

8.ЕДШжаттығулары

жылы	Жекеленген жаттығулар	Топтағы жаттығулар	Таңертенгі жаттығулар	Процедура саны
2021 ж 9-айда	9954	9310	19264	38528
2022 ж 9-айда	10738	9562	20300	40600

Қимыл қозғалысы бойынша:

№	Атауы	2021 ж- 9 айда	2022ж -9 айда
1	Басын ұстауды үйренген	41	38
2	Аунауды үйренген	37	40
3	Көмекпен отыруды үйренген	76	80
4	Өздігінен отыруды үйренген	86	78
5	Еңбектеуді үйренген	70	56
6	Көмекпен тұруды үйренген	75	60
7	Өздігінен тұруды үйренген	45	40
8	Көмекпен жүруді үйренген	89	35
9	Өздігінен жүруді үйренген	50	40
10	Аяқ-қол қимыл-қозғалысы жақсарған	142	300
11	Бұлшықет күші жақсарған	665	682

8.1 Механотерапия (ЛОКОСТЕЙШН)

ЖЫЛЫ	Ем қабылдаған бала саны	Емнің саны
2021ж - 9 - айда	83	790
2022ж - 9- айда	105	1018

Роботтандырылған-Локостейшн аппаратында ем алған балалардың емделу нәтижесінде аяқ-қимыл қозғалыстары жақсарды. Гониометрия корсеткіші жоғарылады, бұлшықет күші артты: жамбас, сан, тізе, тобық буындары жақсарды. Үлкен моторикалық функциясы шкаласы жоғарылады: басын ұстауы, отыруы, еңбектеуі, тұруы, жүруі жақсарды.

№		2021ж 9- айда	2022 ж 9- айда
1	Бала басын ұстауды үйренді	7	11
2	Көмекпен тұруды үйренді	20	25
3	Бала өздігінен тұруды үйренді	7	4
4	Бала өзгенің көмегімен жүрді	23	38
5	Бала өздігінен жүруді үйренді	26	27
	Жалпы бала саны	83	105

9. Психологиялық коррекция есебі:

№	Атауы	2021ж - 9 айда	2022 ж- 9 айда
1.	Тексеруден өткен балалар	1376	1450
2.	Жүйкесі бұзылмағандар	550	414
3.	Жүйкесі бұзылғандар	826-100%	1036-100%
4.	Жүйке–тілдік дамудың тежелуі	108-13,1%	254-24,6%
5.	Назар аудару қабілетінің бұзылуы	225-27,2%	242-23,4%
6.	Педагогикалық босаңқылық	26-3,2%	39-3,8%
7.	Танымдық процестер қабілетінің бұзылуы	242-29,3%	215-20,7%
8.	Психикалық дамуы жас мөлшерінен төмен	185-22,4%	222-21,4%
9.	Жады қабілетінің бұзылуы	2-0,2%	8-0,8%
10.	Эмоциялық ерік – жігері жетілмеген	38-4,6%	55-5,3%

10. Логопедтік сабақтарының есебі

№	Сырқаты	2021ж 9-айда		2022ж 9-айда	
Барлығы:		1376		1450-100	
1.	Дизартрия	411-30%	632-88,1%	556-38,3%	515-92,6%
2.	Дислалия	352-25,5%	324-92,1%	318-22,9%	307-96,5%
3.	Тіл дамуының тежелуі	51-3,7%	27-42%	77-5,3%	63-81,8%
4.	Алалия	19-1,3%	8-42,1%	29-2%	25-86,2%
5.	Тұтығу	43-3,1%	38-88,3%	54-3%	49-90,7%
8.	Инт-ң жетіспеушілігіне байланысты тіл дамуының тежелуі	42-3,1%	31-73,8%	60-4,1%	49-81,6%
9.	Есту қабілеті төмендегеніне байланысты тіл дамуының тежелуі	-	-	13-0,8%	8-61,5%
10.	Дисграфия	433-31,4%	397-91,6%	337-23,2%	330-97,9%
11.	Ринолалия	3-0,2%	3-100%	6-0,4%	4-66,6%
12.	Дисорфография	-	-	-	-
13.	Дислексия	9-0,7%	9-100%	-	-
14.	Аутизм фондында сөйлеу бұзылыстары	13-1%	6-46,1%	-	-

11.Эрготерапевт есебі:

		2021ж 9-айда	2022ж 9-айда
Қабылданған балалар саны:		1376	1450
1	Жеке сабаққа қабылданған балалар саны	577-100%	668-100%
2	Сурет салуды үйренді	64-11,1%	54-8%
3	Қасық ұстауды үйренді	58-10%	37-5,5%
4	Қайшы, желім, ермексазбен жұмыс жасауды	15-2,6%	20-3,1%
5	Жеке басының гигиенасын үйренді	202-35%	240-36%
6	Затты ұстауды, алып -салуды үйренді	238-41,3%	317-47,4%

12.Монтессори кабинетінің есебі:

Қабылданған балалар саны:		2021ж-9-айда	2022ж-9-айда
		1376	1450
1	Жеке сабаққа қабылданған балалар саны	792-100%	803-100%
2	Өзіне-өзі қызмет етуді үйренді	90-11,4%	58-7,3%
3	Ұсақ моторикасын дамыту	318-40,2%	354-44,1%
4	Ой –өрісін дамыту	109-13,8%	99-12,4%
5	Пішіндерді ажыратуды	83-10,4%	88-10,9%
6	Түстерді ажырату	128-16,2%	133-16,5%
7	Затты ұстауды, алып салуды үйренді	64-8%	71-8,8%

13. Салауатты өмірді насихаттау:

		2021ж 9-айда		2022ж 9-айда	
		саны	қатысқандар	саны	қатысқандар
1	Дәріс	12	156	32	195
2	Әңгіме	67	215	40	120
3	Санбюллетень	5	-	12	-
4	Денсаулық бұрышы	12	-	16	-
5	Теле- радио хабар	1	1	1	1
6	Семинар	76	285	56	320
7	Сұрақ жауап кеші	102	270	80	180
8	Мақала	6	-	8	-

14. Жаңа технологияларды ендіру, жетілдіру:

1) 2014 жылдың қазан айынан бастап Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2013 жылғы 27 желтоқсандағы № 759 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының халқына медициналық оңалту көрсетуді ұйымдастыру стандарты талаптарына сай орталықта мультитәртіптік топ құрылып, жұмыстары жүргізілуде.

МТТ пациенттің жағдайының ауырлық деңгейін және БӘФ бұзылушылығын бағалау үшін аурулардың мынадай бейіндерінде халықаралық критерийлерді қолданылып жатыр: балалардың церебральды сал ауруымен ауыратын балалар үшін (бұдан әрі – БЦС), Ашфорта (Ashworth) спастикалық шкаласы GMFCS, GMFM шкаласы, «МОРЗЕ» шкаласы, Браден шкаласы, Динамометрия, ШНПР, MACS шкаласы, FIM шкаласы, Ауырсынуды бағалау шкаласы;

2) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 7 қазаны ҚР ДСМ-116/2020 бұйрығы «Медициналық оңалтуды көрсету қағидалары».

3) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрі 2020 жылғы 29 қазан ҚР ДСМ 167/2020 бұйрығы «Денсаулық сақтау ұйымдарын медициналық бұйымдармен жарақтандырудың ең төмен стандарттары».

4) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 3 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-230/2020 "Медициналық көрсетілетін қызметтер (көмек) сапасына ішкі және сыртқы сараптамаларды ұйымдастыру мен жүргізу қағидаларын бекіту туралы" бұйрығы.

5) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 25 қарашадағы № ҚР ДСМ-205/2020 Өңірлерді медицина қызметкерлерімен қамтамасыз етудің ең төмен нормативтерін бекіту туралы бұйрығы.

15. 2021 жылға жоспарланған жұмыстардың негізгі бағыттары:

1. Емдеу – алдын-алу жұмысы. Иппотерапия емі қолға алынып жасанды атпен жұмыс жүргізілуде.
2. Қаржыландыру жүйесін жетілдіру. Дифференциалды оплата тәсілін қолға алу, ақылы қызметпен жұмыс жалғастыру.
3. Құрылыс және техникалық жабдықтау: а) 1-ші этаждағы коридорды жылумен қамтамасыз ету.
4. Ішкі аудит: Жауапты маманның жұмысын жандандырып аккредиттеуден II дәрежелі категориясы беріліп жұмыс жүргізілуде.
5. Үйлестіру (координациялық) кеңес, өңірлік штаб, денсаулық сақтау басқармасының алқа отырысына, емдеу-алдын-алу кеңестерінің жұмысына қатысу.
6. Медициналық қызметкерлердің компьютерлік сауаттылығын арттырып, ДамуМед программасымен жұмыс істеуді ары қарай жетілдіру.
7. Ұйымдастыру, әдістемелік іс- шаралар: ҚРДСМ №759, №116, № 167, № 230, № 205 бұйрықтар бойынша іс-шараларды кезең-кезеңімен жүзеге асыру.
8. Орталықтың сыртқы және ішкі әрлеу жұмыстарын жыл бойы жалғастырып отыру.

Басшы:

А. Шнетов